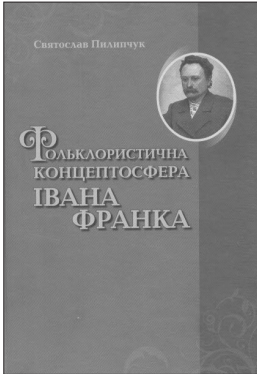

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ

Із “секретів” фольклористичної діяльності Івана Франка

Пилипчук С. Фольклористична концептосфера Івана Франка. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 466 с.

В українській фольклористиці не знайдеться жодного напрямку дослідження, де б не фігурувало прізвище І. Франка. Завдяки його допитливості, намаганню заглибитися в суть наукової проблеми сучасна народознавча наука отримала надзвичайно багату спадщину, вивчення якої розкриває все нові й нові грані наукового таланту ученого. Монографія С. Пилипчука “Фольклористична концептосфера Івана Франка” є своєрідним узагальненням теоретико-методологічних напрацювань вченого. Завдання не з простих, адже І. Франко “завжди тримаючи руку на пульсі, пильно відстежував кардіограму фольклористичних змагань”, не лише орієнтувався у сучасних наукових тенденціях, а й творчо їх засвоював. Проте, С. Пилипчук зумів у багатоаспектній спадщині І. Франка виокремити два ключових напрями дослідження: методологічний та генологічний. У “Вступі” автор чітко аргументує потребу такої праці. Адже зважаючи на багатогранність наукових зацікавлень Франка-фольклориста і певну фрагментарність дослідницьких інтерпретацій, а також застарілість та ідеологічну заангажованість окремих досліджень спадщини ученого уже давно визріла необхідність представити узагальнювальну студію, в якій було б “повністю враховано досвід попередників та вияскравлено нові, ще не артикульовані коментаторами ідеї І. Франка”. Автор акцентує на тому, що в Україні були спроби продовжити апробовані в І. Франка шляхи аналітичного розбору фольклорного матеріалу (О. Колесса, Ф. Колесса, З. Кузеля, М. Возняк), але згодом були майже повністю нівельовані. Розглядаючи історіографію питання, С. Пилипчук відзначає, що найчастіше науковці свою дослідницьку енергію спрямовували на “з’ясування якогось окремого питання, чи то розмірковуючи над апробацією певного методологічного прийому у статтях І. Франка, чи то акцентуючи на особливостях сприйняття принципів аналізу фольклорного твору в межах однієї доктрини, чи то “відстежуючи” відгомін провідних методологічних ідей упорядника корпусу “Галицькоруські народні приповідки” у дослідженнях наступних поколінь фольклористів” (С. 10).

Перший розділ “Академічні фольклористичні школи у науковому дискурсі Івана Франка: від рецензії до концепції” є системним викладом поглядів видатного фольклориста на певний напрям у європейській народознавчій науці. С. Пилипчук не обмежується реценцією І. Франка тієї чи іншої школи, а сам заглиблюється у теоретико-методологічні основи аналізованого фольклорного напрямку. Наприклад, коли мова йде про міфологів, автор знайомить аудиторію із концептуальними працями братів Грімм, простежує еволюцію міфологічних концепцій (А. Кун, В. Шварц, М. Мюллер), подає ґрунтовні екскурси, що розкривають філософські основи тієї чи іншої фольклористичної школи. Таким чином, С. Пилипчук вибудовує історію становлення антропологічної школи у фольклористиці (від позитивізму О. Конта до теорій Е. Тайлора та Е. Ланга). Прикметно, що праця С. Пилипчука виходить далеко за межі поставлених завдань. Він намагається

вбудувати цілісну картину, інтелектуального простору, в якому працював І. Франко. Спочатку демонструє, яким чином європейські теорії “приживалися” на українському ґрунті, а лише потім переходить до питання, як І. Франко застосовував їх у науковій практиці. Аналізуючи етапи розвитку філологічної школи в Україні, автор відзначає, що методика цього напрямку І. Франко опанував досконало, у повному обсязі її використав у “Студіях над українськими народними піснями”. Але, як справедливо зазначає С. Пилипчук, “філологічне вивчення твору для І. Франка ніколи не було самоціллю”. Цінність монографії С. Пилипчука в тому, що у ній не єдиний на сьогодні здійснено аналіз того, як І. Франко засвоював ту чи іншу теорію, ґрунтовно демонструючи, яким чином вона була сприйнята чи відкинута фольклористом, а не зведено до звичайної констатації тверджень ученого.

Велике зацікавлення викликає другий розділ монографії “Генологічна концепція Франка-фольклориста”, де скрупульозно висвітлено теоретико-методологічні досягнення вченого у вивченні практично всіх уснопоетичних жанрів. Прикметно, що прагнення сучасних фольклористів досліджувати народну поезію на принципах жанрової специфіки, було зреалізовано уже в працях І. Франка та закладено методологічні принципи такого вивчення. Автор монографії зазначає, що І. Франко “керувався міркуванням, що максимальне об’єктивне пізнання генологічної природи фольклорного твору можливе лише завдяки виокремленню низки найтиповіших, центральних, ядерних ознак, котрі формують його осердя, є повторюваними, традиційними і такими, що утвердились як невід’ємні первні жанрової атрибуції” (С. 142). Монографія системно розкриває способи теоретичного осмислення жанру, систему ідей та спостережень ученого над жанровою природою фольклорного твору. Загалом у книзі в окремих підрозділах розглянуто рецепцію І. Франка зимової та весняної календарно-обрядової поезії, весілля, історичних пісень та дум, балад, коломийок, казок, легенд, переказів та ін. С. Пилипчук розкриває оригінальний підхід фольклориста до кожного виду усної словесності. Так, слідом за К. Грушевською відзначено особливий підхід “до вирішення складних проблем думознавства”, а якщо конкретніше, то “принцип дослідження “історичних підвалин” козацького епосу, що ґрунтувався на розгляді джерельної бази, головно, історичних документів, писаних різними мовами” (С. 249). Аналогічно І. Франко працював і з народною прозою, зокрема, казкою. Так, С. Пилипчук зазначає, що “Методологічна стратегія Франка-казкознавця, як і Франка-науковця загалом, була заснована на прагненні стереометричного вивчення предмета із з’ясуванням його генези, етапів розвитку, сучасного стану функціонування, співвідношення елементів національних і запозичених, контактів з іншими жанрами, художньо-виражального потенціалу та ін.”. (С. 332). Автор звертає увагу й на те, що І. Франко активно займався виявленням народних творів “сумнівної вартості” та повною мірою врахував помилки своїх попередників у цьому напрямку.

С. Пилипчук зрозумівав монографію ґрунтовними висновками, де підкреслюється постать І. Франка як європейського вченого, який спирався у дослідженнях на сучасні наукові концепції. Як справедливо зазначено, І. Франко “ніколи не захоплювався популярними тенденціями, на кожен із запропонованих доктрин дивився досить критично, висловлював низку конструктивних порад для їхнього можливого удосконалення” (С. 425). Якщо фольклористична діяльність І. Франка стала важливим кроком для “утвердження та розвитку уснословеснознавства в Україні”, то праця С. Пилипчука закладає основи для розробки фундаментальної теми в українській народознавчій науці – методологія української фольклористики.

Монографія С. Пилипчука “Фольклористична концептосфера Івана Франка” – вагомий внесок не лише в українське франкознавство, а й у національну фольклористику загалом.